

ΝΑΤΑΛΙΑ
ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ

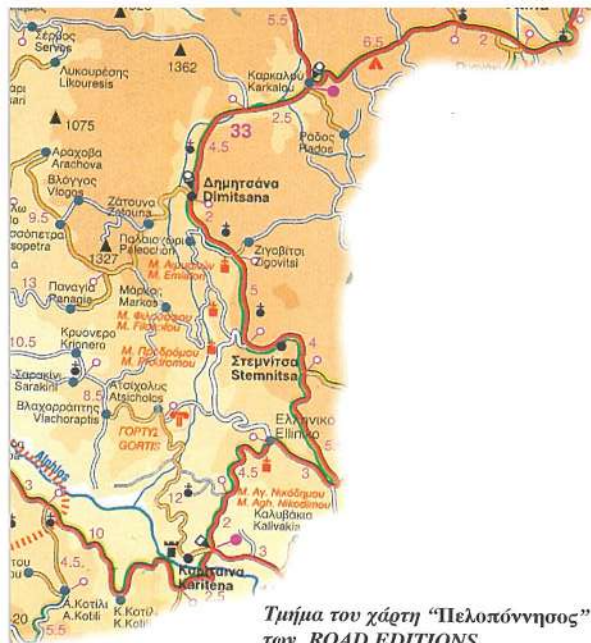
ΒΑΓΓΕΛΗΣ
ΜΠΟΥΓΙΩΤΗΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

A man in a dark jacket is operating a traditional water mill in a stone building. The mill is a large wooden wheel partially submerged in water, with a wooden beam extending from the man to the mill. The building has a rustic stone wall and a wooden ceiling. Several informational panels are mounted on the wall, featuring photographs and text. The scene is lit with warm, golden light, suggesting an indoor or sheltered environment.

Δημητσάνα

ένα απέραντο μουσείο

Τμήμα του χάρτη "Πελοπόννησος" των ROAD EDITIONS

Η Δημητσάνα μια εκπληκτική παραδοσιακή πόλη στην καρδιά του νομού Αρκαδίας, είναι γνωστή τόσο για την ιστορία της όσο και για την προσφορά της στο Έθνος κατά την Επανάσταση του 1821.

Στον επισκέπτη έχει πολλά όχι μόνον να δείξει αλλά και να διδάξει. Ανάμεσα στα σημαντικότερά της αξιοθέατα αναφέρουμε το σπίτι-εκκλησιαστικό Μουσείο του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', το σπίτι του Παλαιών Πατρών Γερμανού, την Βιβλιοθήκη-Μουσείο, το Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης που μας μαθαίνει πως λειτουργούσε η νεροτριβή, ο αλευρόμυλος, τα βυροδεψεία, πως γινόταν η ρακή και πως παράγονταν η μπαρουτίτη κατά την επανάσταση του 1821.

Η Δημητσάνα είναι μια πόλη πνιγμένη στο πράσινο, χτισμένη με παραδοσιακή αρχιτεκτονική μέσα σ' ένα τοπίο εκπληκτικής μεγαλοπρέπειας. Φημιζεται για την φιλοξενία των κατοίκων της και περιμένει τους επισκέπτες της να την γνωρίσουν όχι μόνο κατά την θερινή αλλά και κατά την χειμερινή περίοδο, τότε που το ορεινό Αρκαδικό τοπίο έχει την δική του ιδιαίτερη ομορφιά. Και είμαι βέβαιος, πως κάθε επισκέπτης θα γίνει και πραγματικός της φίλος για πολλά-πολλά χρόνια. Σκεπτόμενος όλα αυτά συγχαίρω το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ για το σημαντικό έργο που πραγματοποιεί παρουσιάζοντας την ιστορία, τον πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας και την πανέμορφη Ελληνική φύση.

Εύχομαι κάθε επιτυχία.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΛΕΒΙΤΗΣ
ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΑΣ

Στη Δημητσάνα ξαναζωντάνεψε ο μπαρουτόμυλος του '21.

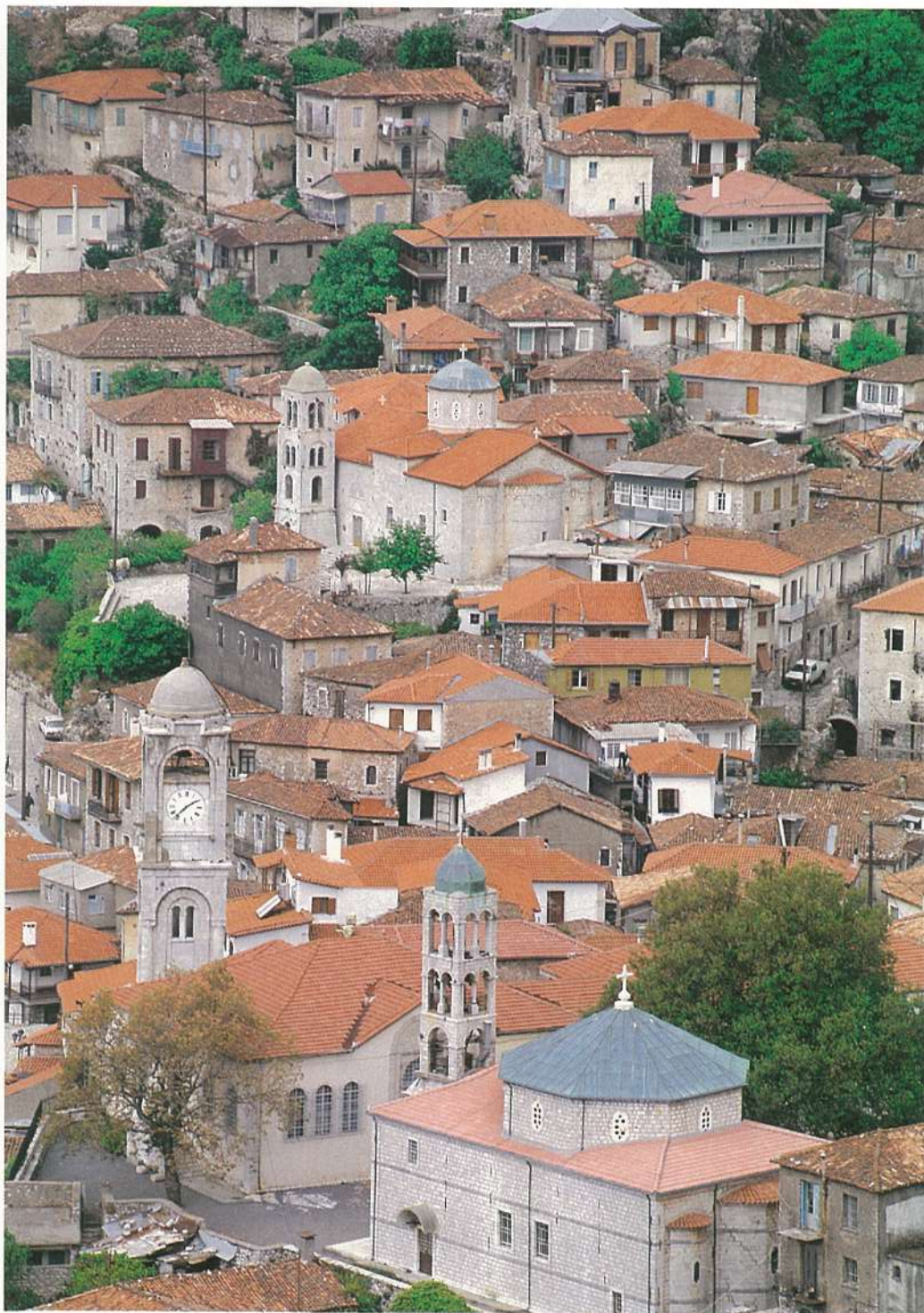
Σ τον αέρα της Δημητσάνας σαν να πλανιέται ακόμα η μυρωδιά του Δημητσανίτικου μπαρουτιού.

Δεν είναι πολλά χρόνια που σταμάτησε η θρυλική αυτή παράδοση, που ξεκίνησε στην ηρωική εποχή του '21. Έγραφε για την Δημητσάνα ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης: "Μπαρουτί είχαμε, έκανε η Δημητσάνα. Του μπαρουτιού την υπόθεση την είχαν πάρει απάνου τους τα αδελφια Σπηλιωτόπουλοι και δια να δουλεύουν το μπαρουτί δεν επαίρναμε πολλούς Δημητζανίτες στο στρατόπεδο".

Για άλλη μια φορά ανηφορίζουμε φέτος για τον ξακουστό αυτό τόπο. "Θά'χουμε τα εγκαίνια του Μουσείου της Υδροκίνησης, μας λέει ο Δήμαρχος Δημητσάνας. Θα κάνουμε ακόμα και μιάν επίδειξη παραγωγής μπαρουτιού. Αξίζει ναρθείτε".

Φτάνοντας στην "Κακαλού" αρχίζει να μας συντροφεύει ο Λούσιος. Μικρός και ήσυχος ακόμα, κυλάει τα κρυστάλλινα νερά του, ανάμεσα σε ιτιές και πλατάνια. Σε τίποτα δεν θυμίζει το βουερό ποτάμι, που με απίστευτη ορμή και ταχύτητα, διασχίζει λίγο πιο κάτω το θρυλικό φαράγγι των Μονών Τιμίου Προδρόμου και Φιλοσόφου. Μια τελευταία στροφή ακόμα κι η Δημητσάνα ορθώνεται μπροστά μας. Σκαρφαλωμένα σε δύο αντικριστούς λόφους τα πυργόσπιτά της, μας φέρνουν στο νου αρχαία, μεσαιωνική και ελληνιστική ιστορία.

Η αρχαία Τεύθις άκμασε εδώ με Κυκλώπεια τείχη, Ακρόπολη και Κάστρο. Ακούρατος ο 67 χρονος κυρ-Σπύρος Σεργόπουλος γίνεται οδηγός και ξεναγός μας σε δρόμους, πλατείες, στενοσόκακα, μνημεία Ορθοδοξίας. Στην συνοικία της "Πλάτσας", ο ναός της Μεταμόρφωσης του 16ου αιώνα. Στον αυλόγυρο του Δημητικού Σχολείου και της Βιβλιοθήκης η Αγία Κυριακή, κτίσμα του 1834 που αντικατέστησε παλαιότερο του 1603.

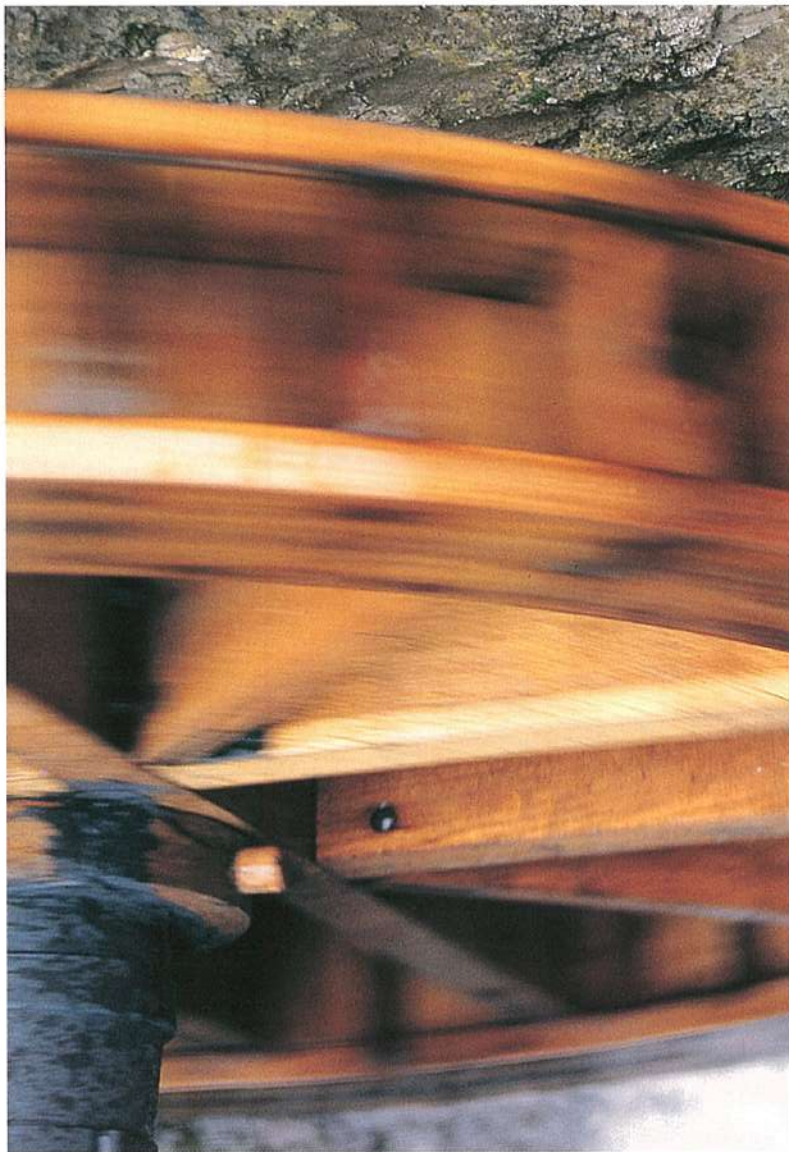

Στη Δημητσάνα, τα σπίτια βρίσκονται χτισμένα σε δυο αντικριστούς λόφους. Αγέρωχα δεσπόζουν πάνω από το φαράγγι. Και ολόκληρη η ιστορία από τα αρχαία χρόνια μέχρι τα σημερινά φαίνεται πως έχει καταγραφεί στους δρόμους και τα καλντερίμια της.

Στη Δημητσάνα λειτούργησε από το 1764 ονομαστή σχολή με μεγάλη προσφορά στην αφύπνιση του γένους. Ένας από τους μαθητές ήταν και ο Γρηγόριος ο Ε', του οποίου το σπίτι ανακαινίσθηκε και στεγάζει το Εκκλησιαστικό Μουσείο. Λίγο πιο πάνω, στην Πλάτσα, βρίσκεται και το σπίτι όπου γεννήθηκε ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, το οποίο πρόκειται να αναστηλωθεί.

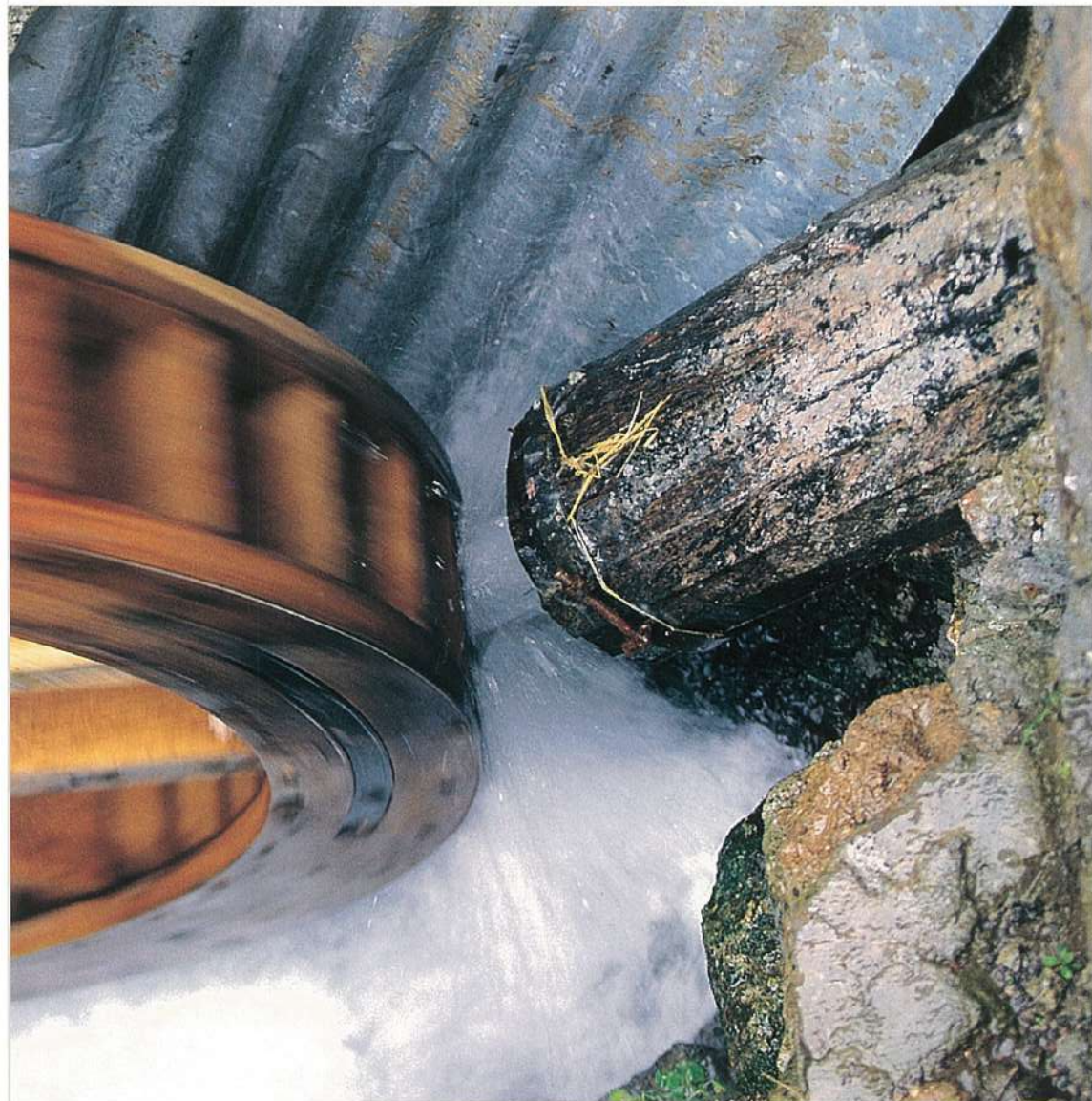
Επίσης, σώζεται η οικία των Σπηλιωτόπουλων, που κινούσαν δέκα τέσσερις μπαρουτόμυλους, οι οποίοι εφοδίαζαν με μπαρούτι τα στρατεύματα του Αγώνα του '21. Εκτός από το ιστορικό αρχοντικό του Φιλικού Αντωνόπουλου, όπου έγινε ο «Μυστικός Δείπνος», υπογράφηκε το «Συνωμοτικό», και δόθηκε ο «Μέγας Όρκος», για την επανάσταση του '21, πολλά είναι τα παλιά αρχοντικά της Δημητσάνας, που παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.

Ενεήντα μπαρουτόμυλους, νερόμυλους, ταμπακόμυλους και νεροτριβές μέτρησε το κοινωφελές Ίδρυμα της ΕΤΒΑ γύρω από τη Δημητσάνα. Είναι το πρώτο ανοικτό μουσείο στη χώρα μας,

Χιλιάδες νερόμυλοι είχαν χτιστεί στην Ελλάδα. Αυτοί χρησιμοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο για παραγωγή αλευριού και λιγότερο για άλεσμα δεφικών υλών, χρήσιμων στα βυρσοδεψία, χτισμένοι κοντά στο χωριό, συνδυάζονταν και με την κατοικία της οικογένειας του μυλωνά.

◀ Από το Κεφαλάρι του Αη-Γιάννη, το νερό του Λούσιου μεταφέρεται στους μύλους για να κινηθεί με τη δύναμη του τις φτερωτές που στη συνέχεια θα δώσουν τη λειτουργία στους μηχανισμούς.

που αναφέρεται στην προβιομηχανική τεχνολογία.

Δύο είναι, σύμφωνα με τον Διοικητή της ΕΤΒΑ κ. Γεώργιο Κασμά, οι στόχοι της προσπάθειας αυτής: «Ο πρώτος ήταν να δημιουργήσουμε έναν σοβαρό πόλο έλξης για τους επισκέπτες στην ορεινή Γορτυνία. Ο δεύτερος στόχος ήταν να αναστήσουμε, μέσα απ' αυτό το Μουσείο, τα βιώματα εκείνων που θυμούνται ακόμα τους μύλους να δουλεύουν, αλλά κυρίως να διδάξουμε

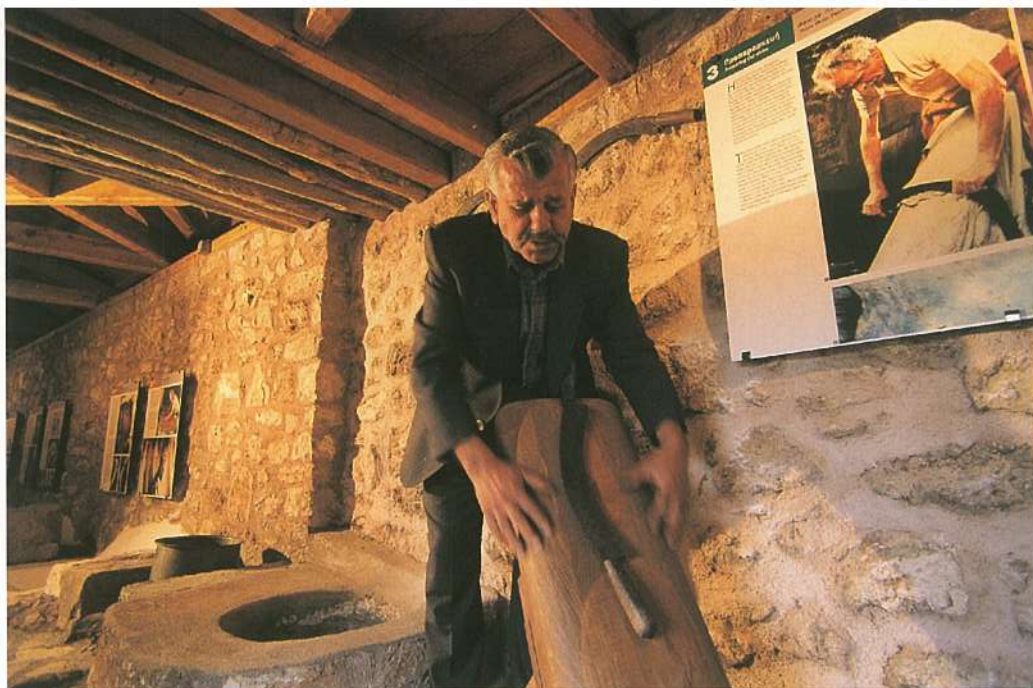
στα παιδιά μας τη σημασία της υδροκίνησης για την προβιομηχανική κοινωνία, καθώς και την τεχνολογία της παραδοσιακής παραγωγής». Ο κ. Κασμάς καταλήγει εκφράζοντας την ακόλουθη ευχή: «...να κατορθώσουμε να μεταδώσουμε στα παιδιά των ηλεκτρονικών υπολογιστών, εκείνη τη κρυφή γοητεία των παλιών μυλικών συγκροτημάτων, που ήταν καθημερινά πλαισιωμένα από τις ανάγκες, τις αγωνίες, τις χαρές και τις λύπες των παλαιότερων κοινωνιών μας».

Οι αλευρόμυλοι στη Δημητσάνα άλεθαν κυρίως κριθάρι και σιμιγδάλι(μύγμα από σιτάρι και κριθάρι) για το ψωμί και πιο σπάνια σιτάρι, καλαμπόκι, βρώμη για ζωοτροφή. Σύμφωνα με το έθιμο, όταν ο μύλος ήταν ιδιοκτησία μοναστηριού, το άλεσμα της παραγωγής της μονής γινόταν χωρίς παρακράτημα.

Ο κόσμος αυτός δεν υπάρχει πια. Στο φαράγγι του Λούσιου ακούγεται μόνο ο ήχος της αδιάκοπης ροής του ποταμού. Η έρευνα της ΕΤΒΑ κατέγραψε πάνω από εκατό υδροκίνητες μονάδες. Γκρεμισμένες οι περισσότερες, με διαλυμένους μηχανισμούς, με τα χόρτα να έχουν φυτρώσει πάνω στους μισοπεσμένους τοίχους. Φτάνουμε στο Μουσείο. Το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ επέλεξε τα τρία κτίσματα που βρίσκονται αμέσως κάτω από το πλάτωμα του Κεφαλαρίου του Αη-Γιάννη, για να δημιουργήσει εκεί το **Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης**, με σκοπό να αναπαρασταθεί, αφού δεν γίνεται να αναστηθεί, η ζωή στο φαράγγι. Τον επισκέπτη στην πορεία του συνοδεύει ένα ρυάκι, που ξεκινά από τη στέρνα, δίπλα στο σύγχρονο κίосκι, όπου εκτίθενται οι χάρτες της περιοχής. Η διαδρομή συνεχίζεται προς το κτίριο του αλευρόμυλου, που στεγάζει έναν μύλο και μια νεροτριβή, καθώς και την κατοικία του μυλωνά.

Στο βυρσοδεψείο μετά το ξέπλυμα και το ξεζούμισμα στο καβαλέτο, τα δέρματα ξαναμπαίνουν σε λίμπες για 8 ακόμη ημέρες. Μετά το "δευτέρωμα" τα δέρματα ξεπλένονται ελαφρά και στραγγίζονται για δυο ημέρες στις "γαϊδαρές".

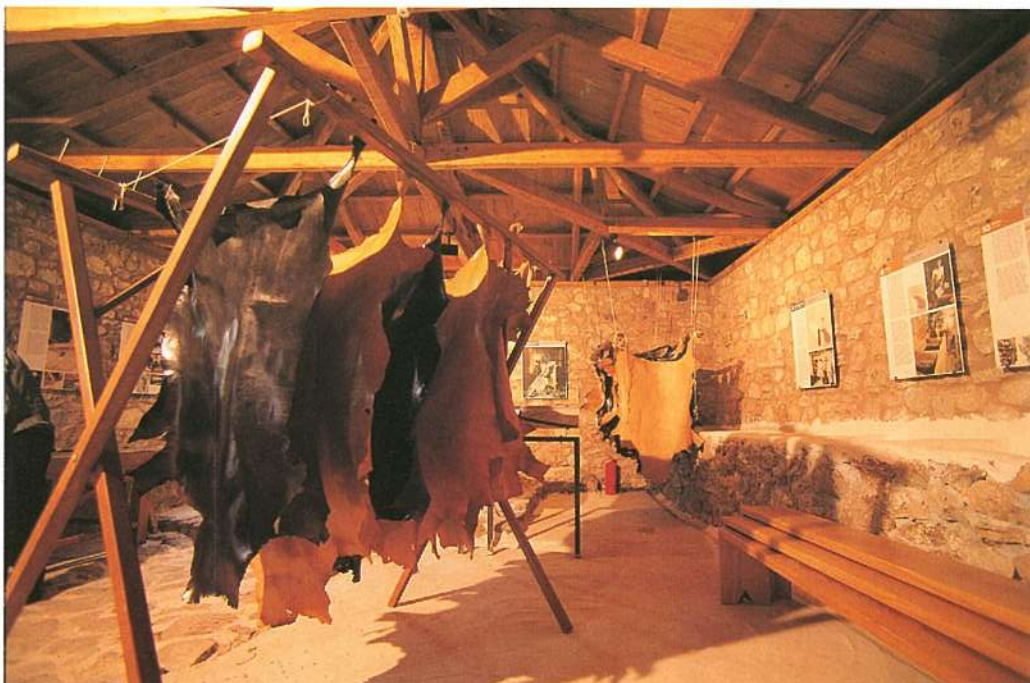
ΤΟ ΒΥΡΣΟΔΕΨΕΙΟ

Ο κάθε αλευρόμυλος είχε και μια νεροτριβή τα παλιά τα χρόνια. Οι νοικοκυράδες έφεραν τα βαριά τους ρούχα στη νεροτριβή μαζί με τα αλέσματα. Ο μυλωνάς τα γύριζε γύρω-γύρω, μέσα στη χωνοειδή δεξαμενή και με τη δύναμη του νερού τα πήγαινε κάτω-κάτω και τα ξανάφερνε πάνω, σαν ένα σημερινό μηχανοκίνητο πλυντήριο. Τα ρούχα μετά το πλύσιμο λιάζονταν. Το απόγευμα, όταν η νοικοκυρά ερχόταν να πάρει το φορτίο το άλεσμα, έπαιρνε και τα ρούχα της κι έφευγε.

Στη Δημητσάνα, λειτουργούσαν 15 αλευρόμυλοι ως το 1960. Ο μυλωνάς έπαιρνε το «κράτημά» του: 10% της παραγωγής. Ο μύλος άλεθε 1-1,5 ώρα 100 οκάδες. Ο οικοδεσπότης μας κατάγεται από οικογένεια φουρνιαρέων. Μας λέει λοιπόν, πως την εποχή της Επανάστασης, λειτουργούσαν στη Δημητσάνα 6 φούρνοι. Και ως κεφαλοχώρι, η Δημητσάνα, μαζί με τη Στεμνίτσα και την Καρύταινα τροφοδοτούσαν το στρατεύμα με ψωμιά, βγάζοντας καθημερινά 4-5 φουρνιές.

Τα ερείπια δύο βυρσοδεψείων, κάτω από τον εξώστη του μυλωνά, στερεώθηκαν μαζί με τις λίμπες τους. Τα δέρματα τα έπαιρναν από κασίκες, τραγιά, γίδες και πρόβατα. Τα έριχναν στις στέρνες, με βελανίδια τριμμένα και κοπριά σκυλιών και τα άφηναν για μερικές μέρες. Στη συνέχεια έβγαζαν τα μαλλιά με τα μαχαίρια και με ειδική σανίδα τα έριχναν σε δεύτερη στέρνα. Ακολουθούσαν 4-5 φάσεις ως το τέλος της παραγωγής. Με τα δέρματα αυτά, οι κάτοικοι έφτιαχναν σαμάρια ζώων, σέλες και σελάχια. Ο τρόπος αυτός επεξεργασίας του δέρματος εγκαταλείφθηκε πριν από 30 χρόνια.

Το **ρακοκάζανο** έξω από το μύλο, μπροστά στην αυλή του βυρσοδεψείου, κατασκευάστηκε ένα πρόχειρο στέγαστρο, όπως αυτό που προφύλασσε το ρακοκάζανο, που στήνονταν εκεί για την παραγωγή της ρακής. Και την παλιά εποχή, αλλά και σήμερα υπάρχουν πολλά καζάνια που βγάζουν το τσίπουρο. Η Δημητσάνα είχε παρά πολλά, που όμως εγκαταλείφθηκαν από 25ετίας.

Στο τέλος της δέψης, ο βυρσοδέψης λαδώνει ελαφρά τα δέρματα στον πάγκο, με ελαιόλαδο και τ' απλώνει στη σκιά, μέσα στο εργαστήριο, ώσπου να ξεραθούν. Το δέρμα θεωρείται ημικατεργασμένο και μπορεί να αποθηκευτεί για πολύ καιρό.

Ο συνδυασμός κατηγορίας και μεθόδων κατεργασίας δίνει μια μεγάλη ποικιλία τύπων για διάφορες χρήσεις: δέρματα, βιβλιοδεσίες, περγαμινές, μάντες, σολοδέσματα, βακέτες, τελατίνια, μανεκέν, σαμουά, σουέτ, νάπες, φόδρες κ.α.

Ο ΜΠΑΡΟΥΤΟΜΥΛΟΣ

Κουβαλούσαν τα τσίπουρα με ζώα. Έριχναν ένα φορτίο τσίπουρο στο κάτω καζάνι και το αφήναν να βράζει σε δυνατή φωτιά. Ο λουλάς ή τέντζερης έβραζε και συγκρατούσε τους υδρατμούς. Οι πρώτες σταγόνες ήταν πολύ δυνατές. Έτσι, το πέραναν δύο και τρεις φορές ανάλογα με το πόσο δυνατό ήθελαν να είναι το ποτό τους. Δούλευαν δε, μέρα νύχτα για ένα περίπου δεκαπενθήμερο.

Ακολουθώντας το λιθόστρωτο, φθάνει κανείς πρώτα σ' ένα πλάτωμα, όπου διαμορφώνεται μια φυσική δεξαμενή που δεχόταν τα νερά από την υπερχειλίση της κρέμασης και στη συνέχεια στο μπαρουτόμυλο.

Ο τύπος του μπαρουτόμυλου με τα κοπάνια, που λειτουργεί σήμερα, χρησιμοποιήθηκε στη Δημητσάνα κατά την Επανάσταση του '21 και ως τις αρχές του αιώνα μας. Ξεκίναγε με το νερό που χτύπαγε τη

Όλα τα δέρματα, βαμμένα και άβαφα, πρέπει ο βυρσοδέψης να τα στρώσει και να τα τεντώσει με μια λάμα, την "ντουναλέτα", στον πάγκο.

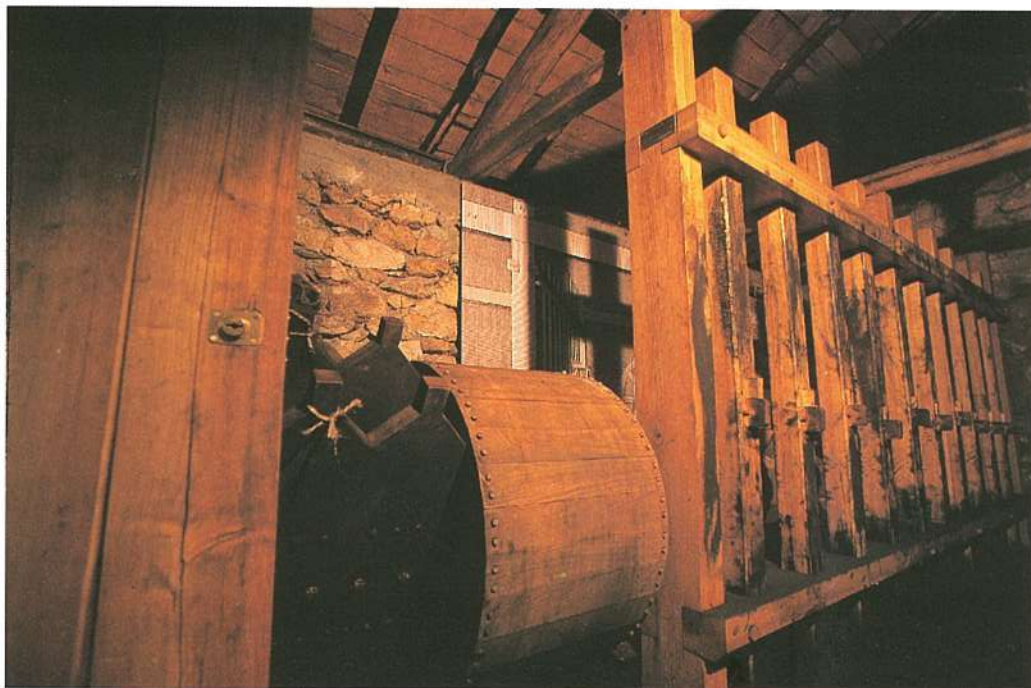
Η εργασία αυτή γίνεται σε δύο φάσεις. Ταυτόχρονα με το δευτέρωμα στην ντουναλέτα, τα "ξελουρίζει", δηλαδή κόβει τα ξέφτια που έχουν δημιουργηθεί στις άκρες.

φτερωτή και με τη δύναμή της γύριζαν τα κοπάνια (ένα ανεβαίνει - ένα κατεβαίνει). Ο μεγαλύτερος μύλος είχε 14 γουδιά, το καθένα χώραγε 8-10 οκάδες υλικό. Τότε αντικαταστάθηκε από έναν άλλο μηχανισμό, με κωνική πέτρα που συναντάμε ακόμα στα εγκαταλειμμένα μπαρουτάδικα του Λούσιου. Η μπαρούτη είναι μείγμα νιτρικού καλίου, θείου και κάρβουνου. Το θείο είναι ορυκτό που προμηθεύει το εμπόριο και το κάρβουνο κατασκευάζεται επί τόπου από

διάφορα είδη λεπτών ξύλων. Εκείνη την εποχή, νίτρο μάζευαν από τα γύρω βουνά, όπου υπήρχαν σπηλιές και στάλιζαν περίπου 600 γιδοπρόβατα. Τα ούρα και τα κόπρανα γίνονταν σπίρτο. Αυτά, τα μάζευαν και τα κουβάλαγαν με ζώα από τις σπηλιές. Τα έβραζαν σε καζάνια και το νίτρο ανέβαινε επάνω σαν άφρη.

Η επεξεργασία του νίτρου ήταν δαπανηρή. Οι Σπηλιωτόπουλοι, που είχαν έρθει από την Υδρα, ξόδεψαν πολλά γρόσια.

Ο μπαροντόμυλος του Μουσείου Υδροκίνησης. Τα κοπάνια λειτουργούν με τη δύναμη του νερού που φτάνει στο μύλο και χτυπούν το ένα πάνω και το άλλο προς τα κάτω. Ο μεγαλύτερος μύλος είχε 14 κοπάνια

Η μπαρούτη φυλάγεται σε σακιά, έτοιμη να παραδοθεί. Εκατό οκάδες το δωδεκάωρο μάζεσε ο κάθε μπαροντόμυλος.

Πούλησαν ό,τι είχαν και δεν είχαν στο νησί και γύρισαν στην ορεινή πατρίδα τους με 350.000 γρόσια. Για τον ίδιο σκοπό, την παραγωγή μπαρουτιού, άλλοι Δημητσανίτες από την Κωνσταντινούπολη, την Αλεξάνδρεια, τη Σμύρνη και την Οδησό άλλες 350.000 γρόσια. Έτσι, πλήρωναν οι Σπηλιωτόπουλοι για το νίτρο και έπαιρναν αποδείξεις από τους καπεταναίους, ελπίζοντας πως αν απελευθερωνόταν η πατρίδα να αποζημιώνονταν.

Η πατρίδα ελευθερώθηκε. Οι Σπηλιωτόπουλοι πέθαναν. Η Δημητσάνα πρόσφερε «τιμής ένεκεν». Το κάρβουνο, οι Σπηλιωτόπουλοι το έπαιρναν από κλήματα, αμπέ-

λια, σφάκες και σπάρτα. Προτιμούσαν το μαλακό ξύλο κι όχι το πουρνάρι, που θα πέταγε σπινθήρα και θα γινόταν έκρηξη. Τα ξύλα τα έκαιγαν εργάτες. Το θειάφι το έφερναν από την Κόρινθο και την Κεφαλονιά.

Η Δημητσάνα, στο πλαίσιο του γιγαντιαίου μηχανισμού συλλογής νιτρικού καλίου και παραγωγής μπαρούτης της οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είναι ένα από τα εκατοντάδες χωριά που γνωρίζουν τη συλλογή του ακάθαρτου νίτρου από τον 16ο αιώνα και το παρέχουν αντί φόρου στους Τούρκους. «Μετακόμισα επίσης», γράφει σε έκθεσή του ο Βενετός Φραντζέσκο Γκριμάνι

Η ουσσωμάτωση της μπαρούτης γινόταν στο γουδί και η κοκκοποίησή της με κόσκινο. Η διαδικασία γινόταν τρεις-τέσσερις φορές ανάλογα με το μέγεθος του φυσιγγιού.

Ο Πολυχρόνης Τσαφάρας, υπάλληλος για πολλά χρόνια σε μπαρουτόμυλο, που λειτουργούσε μέχρι τα τελευταία χρόνια με τη μέθοδο του λιθαριού. Τέτοιοι μπαρουτόμυλοι, υπάρχουν ακόμα στις όχθες του Λούσιου ποταμού, σε κατάσταση εγκατάλειψης.

(Γενικός Προβλεπτής του στρατού του Μοριά κατά τη Β' Ενετοκρατία 1685-1715), «στη Δημητσάνα, χωριό που άλλοτε υπήρξε ανυπάκουο και στις διαταγές...» και καταλήγει, «κάτω από τους Τούρκους, η Δημητσάνα παρασκεύαζε πυρίτιδα με το νίτρο του βασιλείου (Μοριά) και με το θειάφι που βρίσκεται άφθονο σε ορυχείο στον Ισθμό της Κορίνθου, έξω από το Εξαμίλι». Να σημειώσουμε ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία σε συνεχείς πολέμους και με εξελιγμένο πυροβολικό, ήδη από τον 15ο αιώνα εφάρμοζε το σύστημα της φορολογίας στο νίτρο και στα χωριά του Μοριά από τον 16ο αιώνα. Η Δημητσάνα, ένα απ' αυτά συνέχισε

τον 17ο και 18ο αιώνα τη συλλογή του νίτρου και είχε μια μικρή οικοτεχνική παραγωγή μπαρούτης (με γουδιά). Το 1819, όταν προετοιμαζόταν η Επανάσταση και επιζητείτο να καλυφθεί η μεγάλη ανάγκη σε μπαρούτη, η παράδοση αυτή αξιοποιήθηκε, γιατί η ορεινή, απόμακρη αυτή θέση είχε, εκτός από την τεχνογνωσία της συλλογής νίτρου και της κατασκευής μπαρουτιού, καύσιμη ύλη, άφθονη υδρενέργεια και γνώση της εκμετάλλευσής της, καθώς και τα αναγκαία κεφάλαια για την εγκατάσταση σύγχρονων υδροκίνητων μπαρουτόμυλων με κοπάνια (που μόνο στη Δημητσάνα έφθαναν τους 14 κατά μήκος του Λούσιου

και στο Κεφαλάρι του Αϊ-Γιάννη) και για την αγορά πρώτων υλών (νίτρου και θειαφιού) σε μεγάλες ποσότητες.

Οι Σπηλιωτόπουλοι είχαν ξεκινήσει την παραγωγή μπαρουτής από 4 μύλους που τους ανήκαν.

Όλο το χωριό ήταν ένα «πολεμικό εργοστάσιο». Η παραγωγικότητά τους έφθανε τις 300-500 οκάδες την ημέρα. Η μπαρουτή που είχαν διαθέσει μόνο οι Σπηλιωτόπουλοι ως τον Οκτώβρη του 1824 ήταν 13.000 οκάδες.

Μετά από πολλά χρόνια(1870-1880) ανακαλύφθηκε το λιθάρι. Χωνοειδές, ζύγιζε περίπου 2.500 τόνους. Η φτερωτή σ' αυτό το μύλο ήταν από κάτω. Τη χτύπαγε το νερό κι η πέτρα γύριζε. Ο εργάτης με ξύλινα εργαλεία, γύριζε μέσα τα υλικά. Ο μύλος με το λιθάρι ήταν πιο αποδοτικός. Αν ο παραδοσιακός μύλος έδινε 100 οκάδες το δωδεκάωρο, ο λίθινος έδινε την τριπλάσια ποσότητα. Σήμερα μπαρουτόμυλο σύγχρονο με ηλεκτρικό ρεύμα και αυτόματα κόσκινα διαθέτουν οι αδελφοί Μαλεβίτη, μεταξύ των οποίων και ο σημερινός δήμαρχος της Δημητσάνας. Ένας υπάλληλος, ως το 1985, λίθινου μπαρουτόμυλου συμπληρώνει λέγοντας πως «όταν το υλικό έβγαине από το κοπάνι, ή το λιθάρι, περνούσε από κόσκινα και μετά το αφήναμε στον ήλιο, στο

λιαντήρι και πριν από αυτό σε πανιά. Αυτή η διαδικασία γινόταν 3-4 φορές, ανάλογα με το νούμερο του φυσιγγιού».

Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι αδελφοί Σπηλιωτόπουλοι έμαθαν την τέχνη της παραγωγής μπαρουτής από τον πατέρα τους. Αυτός ήξερε να φτιάχνει μπαρουτή κι έτσι τα παιδιά σκεπτόμενα πως με τον τρόπο αυτό θα βοηθούσαν το Έθνος και τον Αγώνα έφτιαξαν τους 4 μπαρουτόμυλους.

Ο ΛΗΝΟΣ ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Ο 65χρονος ξεναγός μας, επιμένει να μας οδηγήσει στο Ληνό των Κολοκοτρωναίων. Ακολουθήσαμε το δρόμο πάνω από το Κεφαλάρι του Αη-Γιάννη και εκατό περίπου μέτρα από την μονή Αιμουαλών, συναντήσαμε ένα μικρό μονόχωρο πετρόχτιστο κεραμοσκεπές, αναστηλωμένο κτίσμα. Είναι ο ληνός (το πατητήρι) του μοναστηριού της Αιμουαλούς. Ο κύριος Σπύρος μας διηγείται: «Δέκα πέντε χρόνια πριν την Επανάσταση, οι Τούρκοι ζήτησαν από τον Πατριάρχη μας να εκδόσει φερμάνι σύμφωνα με το οποίο απαγορευόταν στα μοναστήρια και στις εκκλησιές να υποθάλλουν κλέφτες και αρματωλούς. Το λεγόμενο «Αφοριστικό». Αυτό εστάλη σ' όλα τα μοναστήρια.

Οι Κολοκοτρωναίοι γνώριζαν την ύπαρξή του. Ωστόσο κίνησαν να πάνε στο Παλαιοχώρι, δίπλα στη Δημητσάνα, σε φίλους, προκειμένου να προμηθευτούν τρόφιμα. Δεν τους βρήκαν όμως εκεί και κίνησαν για το μοναστήρι. Στο αμπέλι συνάντησαν τον καλόγερο της Μονής και το καλογεροπαιδί. Ο λαός έκανε τη συνάντηση αυτή τραγούδι: Καλόγερος εκλάδευε στις Αιμναλούς τ' αμπέλι-Ψωμί, κρασί καλόγερε και μη μας μαρτυρήσεις γιατί σου παίρνει ο Γιάννος τα μαλλιά κι ο Γιώργος το κεφάλι... Ο καλόγερος από το φόβο του για το φερμάνι, έστειλε το καλογερόπαιδο στη Δημητσάνα και τους πρόδωσε. Στη Δημητσάνα, συμπληρώνει ο κυρ-Σπύρος, δεν είχε πατήσει Τούρκος. Υπήρχαν όμως οι φιλότουρκοι. Ο Κολοκοτρώνης τους είπε ελάτε να φύγουμε γιατί θα μας προδώσει ο καλόγερος. Έτσι ο Θεοδωράκης, πήρε τρεις-τέσσερις και βγήκε απέναντι στο βουνό, την Κλινίτσα κι αγναντεύε. Είδε ότι τους μπουλουχτήσανε. Οι τρεις που έμειναν, κλείστηκαν στο ληνό. Τους έριξαν θειαφοκέρια (θειάφι-κερί-σπάγγο) και έσκασαν. Βγήκαν και τους σκότωσαν. Χύθηκε αίμα Κολοκοτρωνέικο. Μετά από 15 χρόνια, πριν ο Κολο-

κοτρώνης πάει στην Τριπολιτσά για να την καταλάβει, πήγε στο Ζυγοβίσι στους «Αθανάτους» ή «Ασίκηδες», τα εβδομήντα πρωτοπαλικάρα που είχε εκεί. Πήγαν στην εκκλησιά και προσευχήθηκαν. Μάλιστα ο Κολοκοτρώνης χάρισε στην εκκλησία του Σωτήρα έναν πολυέλαιο, που είχε πάρει από τούρκικο οντά. Μετά τη λειτουργία, κατέβηκαν όλοι κάτω στο ληνό και διάβασαν τρισάγιο στη μνήμη αυτών που είχαν σκοτωθεί εκεί και φύτεψε τρία κυπαρίσσια», από τα οποία μόνο τα δύο στέκονται αγέρωχα και αγναντεύουν μέχρι σήμερα το φαραγγί.

Το τρίτο ξεράθηκε εκείνα τα χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

"Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης", Πολιτιστικό και Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ-Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Χρήσιμα τηλέφωνα (0795)
Δημαρχείο Δημητσάνας: 31237
Μουσείο: 31219
Εκκλησιαστικό Μουσείο: 31468

Εσωτερικό του Ληνού των Κολοκοτρωναίων, κοντά στην Μονή Αιμναλών, όπου είχαν βρει καταφύγιο αδελφια του μεγάλου ήρωα, που προδόθηκαν από τον καλόγερο και στη συνέχεια θανατώθηκαν.

